

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

KMETIJSKO GOZDARSKI ZAVOD
NOVO MESTO

Šmihelska cesta 14, 8000 Novo mesto

Tel.: (07) 373 05 81, gsm.: 051/687-815

Splet: www.kmetijskizavod-nm.si

Novo mesto, 18.06.2024

EKOLOŠKA ŽIVINOREJA

Ekološko kmetovanje je kmetijski pristop, ki temelji na načelih trajnosti, varovanju okolja, ohranjanju naravnih virov in skrbi za dobrobit živali. Ekološko kmetijstvo po eni strani oskrbuje trg z ekološkimi proizvodi, po drugi strani pa zagotavlja javne dobrine in s tem prispeva k varovanju okolja, dobremu počutju živali in razvoju podeželja. Značilnosti ekološkega kmetovanja so:

- Prepoved uporabe sintetičnih pesticidov in lahko topnih mineralnih gnojil. Ekološki kmetovalci se zanašajo na naravne metode za obvladovanje škodljivcev in bolezni, z uvedbo širokega kolobarja na njivskih površinah in ohranjanjem biotske raznovrstnosti na kmetijskih površinah.
- Ekološki kmetovalci si prizadevajo za ohranjanje plodnosti tal in preprečevanje erozije. Uporabljajo metode, kot so zeleno gnojenje, setev različnih posevkov, uporabo komposta, ohranitvene obdelave tal z namenom izboljšanja strukture tal, povečanja vsebnosti humusa, sposobnosti zadrževanja vlage in zmanjšanja erozije.
- V ekološkem kmetijstvu spodbujamo raznolikost rastlin in živali na svojih kmetijskih gospodarstvih. To lahko vključuje sajenje cvetočih rastlin za privabljanje koristnih žuželk, vzpostavljanje habitatov za divje živali in ohranjanje območij z visoko biotsko raznovrstnostjo.
- Osnovno načelo je tokokrog hranil, kar pomeni, da bi se večino krme za živali pridelalo na kmetijskem gospodarstvu in bi se organska gnojila porabila za gnojenje kmetijskih površin z namenom pridelave kakovostne hrane za prehrano ljudi.
- Pri ekološkem kmetovanju se uporaba antibiotikov in hormonov za spodbujanje rasti ali zdravljenje živali omejuje ali je celo prepovedana. Skrb za dobrobit živali je pomemben vidik ekološkega kmetovanja.
- Za živali se predpisujejo minimalni normativi reje, priporoča se uvedba paše oziroma vsaj izpusta, ko paša ni možna.
- Ekološki kmetovalci se morajo držati ekoloških standardov in pravil, da pridobijo ekološki certifikat. Ti standardi določajo, kako se pridelujejo in predelujejo ekološki pridelki ter kako se ravna z živalmi na ekoloških kmetijah.
- Ekološko kmetovanje spodbuja lokalno oskrbo s hrano, kjer se hrana prideluje in porabi na lokalnem območju. Prav tako spodbuja trajnostne prakse v kmetijstvu, ki zmanjšujejo negativne vplive na okolje.

Ekološko kmetovanje je tako celovit pristop, ki si prizadeva za vzpostavitev uravnoveženega in trajnostnega kmetijskega sistema, ki ohranja okolje, zagotavlja visoko kakovostno hrano in skrbi za dobrobit živali.

Slika 1: Ekološka živinoreja (Foto: Sotošek V.)

Ekološka živinoreja

V nadaljevanju se bomo osredotočili predvsem na ekološko živinorejo. Temelji ekološke reje živali so prežeti s pozornostjo in spoštovanjem do živih bitij. Ekološki kmet mora poznati značilne potrebe živalskih vrst in jih skuša upoštevati v kar največji možni meri. Na ekoloških kmetijah, ki se ukvarjajo z rejo živali, je največji poudarek na krmi, pridelani na kmetijskem gospodarstvu. Če krme, pridelane na ekološki kmetiji, ni dovolj, je možen dokup krme z drugih ekoloških kmetij v bližnji okolici. Krma mora ustrezati potrebam živali na različnih stopnjah njihovega razvoja. Za pravilno sestavo krmnih obrokov za živali, moramo poznati kakovost te krme in potrebe živali. Reja rastlinojedih živali mora v času pašne sezone v čim večji meri temeljiti na paši. Na pašniku morajo živali imeti na voljo tudi pitno vodo, mineralno-vitaminske dodatke in možnost umika v senco.

Ekološka živinoreja postavlja velik poudarek na dobrobit živali. Živali imajo dovolj hlevske površine za gibanje in vrsti značilno vedenje, svežega zraka in naravne svetlobe. Prav tako se spodbuja naravno vedenje živali, kot so prosto izražanje naravnih potreb, interakcija z drugimi živalmi in izogibanje stresnim pogojem. Ekološka reja živali v praksi pomeni na primer, da se živali ne redi na v celoti rešetkasti podlagi brez nastilja, da pujski ne bivajo v utesnjenih in pretemnih prostorih, da kokoši niso stisnjene v kletke, da imajo živali možnost rednega izhoda na prosto. Živali dobivajo le krmo, ki ustreza posamezni vrsti in ki je brez sintetičnih snovi za pospeševanje prireje ter brez antibiotikov. Prevoz živih živali je omejen le na nekaj ur.

Osebjem, ki skrbi za živali, mora imeti potrebno osnovno znanje in mora biti ustrezno usposobljeno v zvezi z zdravstvenimi potrebami in dobrim počutjem živali. V zvezi s tem bi bilo treba še posebej paziti na bivalne razmere, živinorejsko prakso in gostoto živali ter najmanjšo velikost zaprtih površin in površin na prostem.

Slika 2: Ekološka živinoreja (Foto: Sotošek V.)

Posebnosti ekološke živinoreje so podrobneje predpisani v izvedbeni uredbi komisije (EU) 2020/464 z dne 26. marca 2020 o določitvi nekaterih pravil za uporabo Uredbe o ekološki pridelavi (EU) 2018/848, ki je osnovna zakonodajna podlaga za izvajanje ekološkega kmetovanja in je stopila v veljavo s 1.1.2022.

Uredba podrobneje predpisuje tudi:

- **Najkrajše obdobje za hranjenje z materinim mlekom** (90 dni po rojstvu za govedo in enoprste kopitarje; 45 dni po rojstvu za ovce in koze; 40 dni za prašiče; 42 dni za kunce).
- **Gostota živali ter najmanjša velikost zaprtih površin in zunanjih površin**
Medtem ko za večino živalskih vrst v Sloveniji nimamo minimalnih standardov reje, so v ekološki živinoreji podrobneje predpisane minimalne notranje in zunanje površine za rejo živali. V spodnjih tabelah bomo prikazali normative za notranje in zunanje površine za najpomembnejše živalske vrste. Za ostale vrste jih lahko najdete na povezavi na koncu članka.

1. Govedo

	Notranje površine (neto površina, namenjena živalim)		Zunanje površine (za prosto gibanje, brez pašnikov)
	Najmanjša živa teža (kg)	m ² /glavo	m ² /glavo
	do 100	1,5	1,1
	do 200	2,5	1,9
	do 350	4,0	3
	nad 350	5 z najmanj 1 m ² /100 kg	3,7 z najmanj 0,75 m ² /100 kg
Krave molznice		6	4,5
Plemenski biki		10	30

2. Ovce in koze

	Notranje površine (neto površina, namenjena živalim)	Zunanje površine (za prosto gibanje, brez pašnikov)
	m ² /glavo	m ² /glavo
Ovce	1,5	2,5
Jagnjeta	0,35	0,5
Koze	1,5	2,5
Kozličiči	0,35	0,5

3. Enoprsti kopitarji

	Notranje površine (neto površina, namenjena živalim)		Zunanje površine (za prosto gibanje, brez pašnikov)
	Najmanjša živa teža (kg)	m ² /glavo [velikost boksov glede na višino konjev]	m ² /glavo
Plemenski in pitovni enoprsti kopitarji	do 100	1,5	1,1
	do 200	2,5	1,9
	do 350	4,0	3
	nad 350	5 z najmanj 1 m ² /100 kg	3,7 z najmanj 0,75 m ² /100 kg

Del III: Gostota živali ter najmanjša velikost notranjih površin in zunanjih površin za prašiče iz člena 10

		Notranje površine (neto površina, na voljo prašičem, torej znotraj dimenzij, vključno s koriti, vendar brez hranilnic, v katerih prašiči ne morejo ležati)	Zunanje površine
	Najmanjša živa teža (kg)	m ² /glavo	m ² /glavo
Doječe svinje s pujski do odstavitve		7,5 na svinjo	2,5
Pitovni prašiči Tekachi, pitanci, mladice, plemenski merjasci	ne več kot 35 kg	0,6	0,4
	več kot 35 kg, vendar ne več kot 50 kg	0,8	0,6
	več kot 50 kg, vendar ne več kot 85 kg	1,1	0,8
	več kot 85 kg, vendar ne več kot 110 kg	1,3	1
	več kot 110 kg	1,5	1,2
Plemenske samice Breje plemenske svinje		2,5	1,9
Plemenski samci Merjasec		6 10, če se staje uporabljajo za naravni pripust	8

Seveda v ekološki živinoreji obstajajo še druge omejitve, kot so na primer podaljšanje karence pri zdravljenju, odpravljanje zajedavcev na podlagi predhodnih analiz blata, izvedba vseh ukrepov za krepitev zdravja in poudarek na preventivnih ukrepih za zmanjšanje tveganja bolezni in poškodb. Pri izbiri vrste ali pasme je treba upoštevati sposobnost živali za prilagoditev na lokalne razmere ter njihovo življenjsko moč in odpornost na bolezni. Prednost se daje avtohtonim pasmam. Za čimbolj optimalen izkoristek naravnih danosti se priporočajo tudi sezonske telitve (telitve zgodaj spomladi). Na ta način rastoče živali in tiste z večjimi potrebami izkoristijo pašo kot osnovni vir prehrane skozi leto.

Velik poudarek se daje na dobrobiti živali. Ključne komponente dobrobiti živali na ekološki kmetiji vključujejo:

- Prostorno in naravno okolje:** Živali imajo dostop do prostih površin, kjer se lahko gibljejo, pasejo in izvajajo naravno vedenje. To vključuje pašnike, ograjene površine in zavetišča, kjer se lahko umaknejo pred slabim vremenom ali prenočijo.
- Ustrezna prehrana:** Živali se hranijo s krmo, ki je pridelana na ekološki način, krma je raznolika in ustreza prehranskim potrebam različnih vrst živali.
- Zdravstvena oskrba:** Ekološke kmetije uporabljajo preventivne ukrepe za zmanjšanje bolezni. Uporaba antibiotikov in drugih zdravil je omejena na nujne primere.
- Socialne interakcije:** Živalim omogočimo možnost socialnih interakcij s pripadniki svoje vrste, kar prispeva k njihovemu psihološkemu in čustvenemu blagostanju.
- Humano ravnanje:** Z živalmi se ravna spoštljivo in potrpežljivo. To vključuje pravilno rokovanje, transport in postopke ob zakolu, ki minimizirajo stres in trpljenje živali. (npr. prepoved eklektičnega priganjalca).
- Naravno razmnoževanje:** Na ekoloških kmetijah se spodbuja naravno razmnoževanje živali brez uporabe hormonskih pripravkov ali umetnega osemenjevanja, razen če je to nujno za dobrobit živali.

Pristopi k dobrobiti živali na ekoloških kmetijah temeljijo na spoštovanju naravnih potreb živali in trajnostnih praksah, ki koristijo tako živalim kot okolju in kmetom.

Nosilec kmetijskega gospodarstva, ki je v kontroli ekološke pridelave in predelave, mora za vsak nakup neekološke živali, neekološke krme, odstranitev rogov, skrajšanja obdobja preusmeritve ali kakršne druge izjeme, ki ni v skladu z načeli ekološkega kmetovanja, pridobiti dovoljenje Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Slika 3: Ekološka živinoreja (Foto: Sotošek V.)

Trženje ekoloških pridelkov

Eden od ciljev ekološkega kmetijstva je tudi, da bi čim več ekoloških izdelkov in pridelkov našlo pot do končnega porabnika na lokalnem območju. To pa pomeni, da svoj proizvod ponudimo pravim ljudem ob pravem času, kraju in ceni, s pravo komunikacijo ter promocijo. Pri tem pa gre seveda za različen pristop pri prodaji odkupovalcem na veliko ali neposredni prodaji, kjer se moramo zavedati, da več vloženega dela pomeni tudi večji zaslužek. Najbolj pomembno pa je, da verjamemo vase in v svoj produkt, le tako bo efekt trženja takšen kot si ga želimo.

Na področju trženja ekoloških pridelkov in izdelkov imamo še kar nekaj rezerv, zato je potrebno v veliki meri slediti naslednjemu:

- ozaveščati potrošnike o prednostih ekološkega kmetijstva in živil,
- povezovati ponudnike ekoloških živil,
- večja prilagodljivost ponudnikov glede embalaže in količine,
- večja pripravljenost ponudnikov na sodelovanje s trgovci,
- večja podpora države ekološkemu kmetijstvu, da bi lahko povečali obseg pridelave,
- večja cenovna konkurenčnost (v primerjavi s tujimi ekološkimi živil).

Slika 4: Trženje (Foto: Kmetič Škof T.)

ZAKLJUČEK

Ekološka živinoreja je ključen element ohranjanja obdelane krajine in trajnostne pridelave hrane za boljši jutri. S premišljenimi pristopi in sodelovanjem potrošnikov ter kmetijskega sektorja lahko prispevamo k skrbi za dobro počutje živali, zagotavljanju kakovostne hrane in k ohranjanju okolja, za prihodnje generacije. Ekološka živinoreja je ne le vizija prihodnosti, ampak tudi izziv, ki nas kliče k odgovornemu ravnanju za dobrobit vseh nas.

Več podrobnosti o ekoloških pogojih reje posameznih živalskih vrst si lahko preberete spodaj na povezavi:

IZVEDBENA UREDBA KOMISIJE (EU) 2020/464

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0464&from=EN>

UREDBA O EKOLOŠKI PRIDELAVI IN OZNAČEVANJU EKOLOŠKIH PROIZVODOV (EU) 2018/848

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R0848>

Pripravil:

Vladimir Sotošek, specialist za živinorejo